

ᵁᵉᶜᶜᵉᵗᵀ ᵀᵉᵃᵁᵉᵀ

הרב הראשי לישראל
Chief Rabbi Of Israel

בס"ד, כ"ב ניסן, תשס"ח
27 אפריל, 2008
ספח' - 713 סח

לכבוד

הרב ד"ר מרדכי הלפרין הי"ו

שלום וישע רב.

הנני בזה במילי דתודה על ספרכם העוסק בקביעת רגע המוות, אשר הואלתם לכבדני בקבלתו.

מידי עוברי בין בתריו מצאתי בו אוצר בלום של מאמרים וידיעות בתחום הנוגע מאד הלכה למעשה, ויש בו השלכה עצומה על מגוון נושאים העומדים כיום על שולחנם של פוסקי ההלכה. תיתי לכם שזכותם לקיים מאמר חז"ל: "דבר בעתו מה טוב", ולסדר לפני הרבנים והלומדים את כל הנידונים חסוכים כשלחן הערוך.

הנני לברכו כי יזכה להמשיך במעשיו הגדולים, הן ברפואה והן בבירור ההלכה הצרופה, מתוך סייעתא דשמיא מרובה, רוב שמחה ונחת, אושר והרחבת הדעת, אכ"י.

בכבוד רב,

יונה מצגר
הרב הראשי לישראל

בית יחב, ירמיהו 80, ירושלים, ת.ד. 7525, מיקוד 91360, טל': 02-5313191, 02-5377872 - מקס: 02-5377872
Beit Yahav, 80 Yirmiyahu St., Jerusalem P.O.B. 7525, Tel: 02-5313191, Fax: 02-5377872

חשש עגינות באשתו של מי שנולד מתרומת זרע ומת בלא בנים

לכבוד העורך,

הודמן לידי אסיא גיליון ע"ז-ע"ח, וראיתי שם במאמריהם של הגר"ש דיכובסקי שליט"א, ושל פרופ' שטינברג שליט"א שדנו בענין האפשרות לקבוע את מין העובר בהפריית מבחנה מהבחינה ההלכתית ומבחינות נוספות.

ברצוני להעיר על בעיה הלכתית שעשויה להתחזק ביתר שאת כתוצאה מהאפשרות לקבוע את מינו של העובר באמצעות ברירה טרום-הריונית (PGD). (אם כי אמנם אין בכח בעיה זו להשפיע על השאלה האם הדבר אסור או מותר, אך היא עשויה להשפיע על השאלה האם הדבר רצוי או לא רצוי).

כאשר אנו עוסקים במעמדו ההלכתי לענין נישואין של אדם שנולד כתוצאה מתרומת זרע, מעמדו ההלכתי היה צריך להיות לכאורה שתוקי שאסור לבא בקהל (ראה לדוגמא בשו"ת שרידי אש ח"ג סימן ה' ובמהדורה החדשה ח"א סימן עט), אך גדולי הפוסקים התירוהו בכל זאת לבא בקהל. (ראה לדוגמא יביע אומר ח"י אבן העזר סימן י', שמע שלמה ח"ב אבה"ע סימן ב', וראה גם אגרות משה אבה"ע ח"ג סימן יא, ועיין עוד גם במאמר שכתבתי בענין מעמדו ההלכתי של בן של פנויה הנולד מתרומת זרע שעתיד להתפרסם אי"ה ב"יוצרות" – חוברת מאמרים של בית מדרש גבוה אור יוסף, מס 2). בכל אופן ולד זה אין אנו יודעים מי אביו, ממילא לא ידוע לנו האם קיימים לו אחים וכמובן שזהותם אינה ידועה לנו.

האחרונים דנו באסופי (באופן שמותר לבא בקהל) שנשא אשה ומת בלא בנים האם אשתו מותרת לשוק, או שאנו חוששים שמא יש לו אחים ותהיה אשתו זקוקה לייבום לאדם שאינו מוכר לנו ואסורה להנשא לשוק, ומכיון שהדבר מסופק לנו ספיקא דאורתייתא לחומרא ותהיה אסורה ובאופן כזה תהיה ר"ל עגונה כל ימיה¹. אחת מהסברות המרכזיות שהובאו להקל בענין היא הסברא שאם כי רוב נשים מתעברות ויולדות, ולכן סביר שיש לאסופי זה אח, עדיין מחצה זכרים ומחצה נקבות, ויש מיעוט שמפילות וסמוך מיעוט שמפילות למחצה הנקבות, ואם כך הזכרים הם מיעוט. אמנם כל זה נכון אם הלידות הם טבעיות, אך אם ניתן לברור את מינו של העובר עלול להיווצר

1. ראה לדוגמא בנודע ביהודה תנינא אבה"ע סימנים קמ"ג ו-קמ"ה, ובשו"ת מאמר מרדכי (האלברשטאט) סימנים סא-סב, ובעונג יו"ט סי' ק"פ ובחזקה רבה אבה"ע ח"ד הלכה שי"ב. בנודע ביהודה ובמאמר מרדכי התירו, אך לדברי העונג יו"ט במקום שמוחזק לנו לגמרי שאין לו בנים תישאר אשתו עגונה לנצח.

מצב שבו זכרים הם רוב גמור² (על אף שיש מיעוט מפילות), וכאן עלול הדין להיות שעל אשתו של שתוקי זה שנולד כתוצאה מתרומת זרע ומת בלא בנים להישאר עגונה להנצח.

בנוסף לזה יש מקום רב לדון אם ידוע לנו כי לאביו של זה מצוי מאד שיהיו הרבה מנות זרע בבנק הזרע (אפילו עשר ויותר, ראה באסיא שם עמ' 98 בסקירה אודות תרומות זרע בישראל) שכולן עומדות לעבר בהם נשים נוספות האם עדיין נכונה סברא זאת³.

לא זו בלבד אלא שאחת הסברות המרכזיות עליה מסתמך הנודע ביהודה בסימן קמ"ג להתיר הוא שאין לנו כל ידיעה שאביו של האסופי היה נשוי כלל (ולכן אולי לא שייכת בו הסברא שרוב נשים מתעברות ויולדות), אך כאן שיש לנו ידיעה שבדרך כלל ישנה שכבת זרע נוספת של אביו של זה העומדת לעבר נשים נוספות הרי שסברא זו לא שייכת. (ויתכן שבכל המקרים יש שכבת זרע נוספת כי תהליך בדיקת בריאותו התקינה של התורם יקר, ובנק הזרע יעדיף לכן לקבל את מקסימום שכבות הזרע שהוא יכול מאותו תורם, ומי שיכול לברר את המציאות יוכל להודיענו זאת).

כמובן שלא לי ולקטנים שכמוני להכריע בשאלה זו המסורה לגדולי ישראל, אך ראיתי לנכון לעורר על בעיה זו, (העשויה להיות גם בעלת השפעה על הראוי מבחינה אתית בעניינים אלו) שקיימת באופן כללי בבנה של מי שנולד מתרומת זרע, וביתר שאת אם יתאפשר לקבוע את מינו של היילוד.

בכבוד רב,

הרב אמוץ כהן

2. **הערת עורך:** מבחינת המציאות אין חשש שהיתר ברירה טרום הריונית של עוברים ישנה את הסטטיסטיקה העולמית של לידות זכרים. שתי סיבות לדבר:
 - א. מספר הילדים הנולדים מתהליך ה-PGD – הוא קטן מאד יחסית למספר הלידות עקב המורכבות והעלות הגבוהה של התהליך.
 - ב. בחלק ניכר מהמקרים בהם מתבצע PGD, מועדפות דוקא נקבות, בד"כ מסיבות רפואיות. כל אחת משתי סיבות אלו דיה למנוע שינוי משמעותי בסטטיסטיקה העולמית של יחס יילודים זכרים לילודים נקבות.
 בנוסף, אם די בעצם האפשרות לברירת מין כדי לשנות את ההלכה, הרי שאז הבעיה קיימת גם ללא קשר לברירה טרום-הריונית. וזאת עקב האפשרות הקלה והזולה להפיל את הנקבות אחרי זיהויין באולטרה סאונד, כמו שנעשה בסין. ואכן בסין שם החוק אוסר על לידה של יותר מילד אחד, נוצר לחץ גדול ללידת זכרים, ובגלל טכניקת ההפלות השתנה מעט היחס בין לידת זכרים ללידת נקבות, עד ל-55% זכרים נולדים לעומת 45% נקבות נולדות.
- הרב **מרדכי הלפרין**.
3. **הערת עורך:** לא הבנתי מה ההבדל בין קיום מנות זרע בבנק הזרע לבין קיום מנות זרע בגופו של הגבר אבי הילד הנדון. אם דנים בנפרד על כל הריון והריון – הסברא המקילה קיימת. ואם דנים על הסיכוי ללידת זכר אחד לפחות מבין כל ההריונות הצפויים – הסברא איננה קיימת.
- הרב **מרדכי הלפרין**.

עוד על דעת הרבי מחב"ד בעניין הפריית מבחנה

לכבוד העורך,

בשעתו, פרסמתי בבטאון נכבד זה (חוברת סא-סב, ניסן תשנ"ח, עמ' 47) ביחד עם הרה"ג הרה"ח ר' אברהם-ברוך שי' פבזנר (כיום – רב קהילת חב"ד בצרפת), סיכום מכל המענות של הרבי מליובאוויטש זי"ע שהיו ידועים לנו אז בנושאי הזרעה מלאכותית והפריית מבחנה.

א. לאחרונה הובא לידיעתי מענה מהשנים תשמ"ו-תשמ"ז שנדפס בתשורה של משפחת גארדאן (ט' סיוון תשס"ט, עמ' יג- צילום גוף כתי"ק), אודות הפריית מבחנה (IVF), וז"ל:

כמפורסם – איני בעד זה, והרוצה – יפנה לרבנים וכו' ולא ישאלני עוד בזה.

ב. ב'מראות קודש' מופיע מענה בנושא הפריית מבחנה בחלוקת שליחות-מצוה לצדקה בסביבות יו"ד שבט ה'תש"נ, בו הסתייג מכך הרבי **במפורש**, אך מכיוון שציין האברך השואל שהרב הלר שי' התיר זאת, סיים הרבי: **"...אם יש לך פסק של רב – עשה כך, ברכה והצלחה"**.

הנני מביא זאת לפרסום כ"גילוי נאות" לידיעת כל המתעניינים בנושא.

אגב, יש לדעת שבעניין הזרעה מלאכותית מופיעה תשובה חיובית באגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע ח"ב עמ' ט (ללא פרטים).

הרב י.ש. גינזבורג

* * *

עוד על שיטת הגר"א בגדר טומאה רצוצה

לכבוד העורך,

קראתי בעניין רב המאמר באסיא (פה-פו, עמ' 157-122) לגבי ביקורי כוהנים בבית החולים והערות החשובות של הרה"ג בנידון, ורציתי להעיר.

דברי הגר"א (אדרת אליהו פרשת חוקת, ובאור שמח טומאת מת פ"א) להשוות בין טומאה רצוצה לטומאת מגע בנויים על הסוגיה בחולין קכה ע"א-ע"ב שמאהיל על טומאה רצוצה מצטרף עם טומאת מגע (נגע בחצי זית מן המת והאהיל על חצי זית מן המת) ולא עם אוהל המשכה (נמצא באוהל עם חצי זית מן המת).

מכך הגר"א מגיע למסקנה שאפילו לשיטות שנוכרי אינו מטמא

באוהל, בכל זאת כיון שמטמא במגע אסור להאחיל על מת נוכרי שהרי טומאה רצוצה נחשבת למגע ולא להמשכת אוהל של הטומאה.

לענ"ד נראה שיש מקום לטעון נגד דברי הגר"א את הטענה הבאה: אמנם מוכח שטומאה רצוצה נחשבת לטומאת מגע. אבל לדעת הרמב"ם (טומאת מת ז, ה) דין טומאה רצוצה קיים [וממילא כלל זה נכון] רק כאשר גוף הטומאה מטמא באוהל. לעומת זאת אם גוף הטומאה לא מטמא טומאת אוהל, אין בו דין טומאה רצוצה. כמו שלא שמענו או ראינו טומאה רצוצה בעצם כשעורה אף שהוא אבי אבות הטומאה כמת גמור.

יסוד דומה עמד כנראה מאחרי חזרת הרמב"ם בנושא טומאת קבר. בתשובה על דין טומאה בקברי עכו"ם כתב הרמב"ם¹:

"ומאחר שמצאנו, שהתורה אמרה, שהנוגע במת גוי יטמא, יטמא ג"כ הנוגע בקברו. שניהם יטמאו במגע ובמשא ולא יטמאו באהל, כמו שנתבאר ביבמות. וזה לדברי הכל ואין חולק על זה. וראיה לדבר מדברי רבינא" וכו'.

הכוונה "דברי הכל" אפילו למאן דאמר שמת נוכרי מטמא רק במגע ומשא. הרמב"ם בתשובתו כתב שכיון שיש למתי עכו"ם טומאת מגע אין סיבה לחשוב שלקבריהם לא יהיה טומאת מגע.

אבל במשנה תורה חזר בו הרמב"ם וכתב²: "העכו"ם אין להם טומאת קברות הואיל ואינן מטמאין באהל הרי הנוגע בקברן טהור עד שיגע בעצמה של טומאה או ישאנה."

נראה שהרמב"ם במשנה תורה סבר שלמרות שקבר מטמא במגע, אין דין קבר אלא במת שמטמא באוהל.

לאור דברי הרמב"ם בטו"מ, ז, ה, נראה שכלל זה קיים גם לגבי טומאה רצוצה, שלא כשיטת הגר"א. כלומר, יש דין טומאה רצוצה רק למת המטמא באוהל, והיא כמגע, אבל אין דין טומאה רצוצה במת שלא מטמא באוהל³.

בכבוד רב,

הרב דניאל וולף

1. **שו"ת הרמב"ם** (מהדר' יהושע בלאו), כרך א סימן קמה.

2. רמב"ם, טומאת מת ט, ד.

3. הארכתי בספרי **מנחה טהורה** (ספר מנחה טהורה על סדר טהרות, ישיבת הר עציון אלון שבות, תשס"ט) עמ' 94-91.

הוספת העורך: הג"ר אהרן זלזניק חלק על הבנת האור שמח את שיטת הגר"א. לדעתו גם הגר"א מודה שבמת גוי אין דין טומאה רצוצה, אף שיש דין קבר סתום במת גוי. ראה במאמרו ביאורי הגר"א שנשמטו על מסכת נזיר, **ישורון** שנה יא, עמ' קיג ואילך, בעמ' קיג-קיד שם. וע"ע בספר **פתח האהל** (לרב חיים משולם קויפמאן הכהן) כלל ה, סימן ג, עמ' 137-138.